

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Yhteistyöstä voimaa

Viittomakielen tulkkien näkemyksiä opiskelutulkkauksesta esi-
opetuksessa ja perusasteella

Petra Paldanius

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 4/2014

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Petra Paldanius	Sivumäärä 39 ja 5 liitesivua
Työn nimi Yhteistyöstä voimaa. Viittomakielen tulkkien näkemyksiä opiskelutulkkauksesta esiopetuksessa ja perusasteella	
Ohjaava opettaja Hanna-Kaisa Turja	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Humanistisen ammattikorkeakoulun opetustulkkip keskus, Helmi Kouka	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista viittomakielen tulkin ja vanhempien yhteistyö on esi- ja perusasteen opiskelutulkkausissa. Lisäksi opinnäytetyössä kartoitettiin, millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkkinä perusasteen koulussa ja esiopetuksessa. Työn tilaajana toimi Humanistisen ammattikorkeakoulun opetustulkkip keskus. Tutkielman tarkoituksena oli perehtyä aiheeseen tutustumalla viittomakielen tulkkien omiin kokemuksiin opiskelutulkkausista. Tutkielman tuloksia voivat hyödyntää sekä vanhemmat että opiskelutulkkeina toimivat viittomakielen tulkit, jotka saavat tietoa toivomuksista yhteistyössä. Tämän lisäksi viittomakielen tulkkausallalla saadaan tietoa tulkkien kokemuksista esi- ja perusasteen opiskelutulkkausissa.</p> <p>Tutkielman tutkimuskysymyksiä olivat: 1. Millaista vanhempien ja opiskelutulkkiien yhteistyö on esiopetuksessa ja perusasteella? 2. Millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkkinä esiopetuksessa ja perusasteella? Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua ja haastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluina. Haastatteluihin osallistui kaksi viittomakielen tulkkiä, jotka ovat toimineet yli kymmenen vuotta viittomakielen tulkin työssä ja useita vuosia opiskelutulkkeina perusasteen kouluissa ja esiopetuksessa. Haastattelut tehtiin helmikuussa 2014.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella vanhempien ja tulkkiien yhteistyö perusasteella ja esiopetuksessa on ta-pauskohtaista. Yhteistyön aktiivisuus ja avoimuus riippuu eri osapuolten tarpeesta ja kiinnostuksesta olla yhteydessä toisiinsa. Asiakkaan iän ja itsenäisyyden karttuessa yhteistyö tulkin ja vanhempien välillä vaikuttaisi vähenevän. Yhteistyön puitteissa käsitellään niin tulkkausta koskevia kuin käytännön koulunkäyntiin liittyviä asioita. Yhteydenpitotapoja on monia kasvokkain tapaamisesta sähköpostin, tekstiviestien tai puhelujen avulla tapahtuvaan kommunikaatioon.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että viittomakielen tulkin rooli perusasteen ja esiopetuksen opiskelutulkkausissa on joustava ja monipuolinen. Tulkki työskentelee opiskelutulkkausissa moniammatillisessa yhteistyössä eri tahojen kanssa. Luokassa tulkki etsii oman roolinsa muihin luokassa toimijoihin, kuten opettajaan ja avustajaan, nähden. Tulkkaustehtävien lisäksi tulkin rooliin voi sisältyä myös muun muassa yhteistyö oppilaan vanhempien kanssa, viittomakielestä, tulkkausista tai kommunikaatiosta viittomakielisen kanssa tiedottaminen tai viittomien opetus. Lisäksi tulkki tekee tiivistä yhteistyötä asiakkaansa kanssa ja tukee tämän itsenäisyyden kehittymistä. Tulkin rooliin esiopetuksen ja perusasteen opiskelutulkkinä kuuluu vahvasti erilaiset ammattieettiset pohdinnat asiakkaan ollessa vielä lapsi tai nuori.</p>	
Asiasanat kuurot, viittomakieli, tulkkaus, opiskelutulkkaus, yhteistyö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpretation

ABSTRACT

Author Petra Paldanius	Number of Pages 39 and 5 appendices
Title Strength in Co-operation. Thoughts of Sign Language Interpreters About Educational Interpreting in Primary and Pre-School Settings	
Supervisor Hanna-Kaisa Turja	
Subscriber and Mentor HUMAK Teaching Interpretation Centre, Helmi Koukka	
Abstract <p>The aim of this thesis was to research how sign language interpreters and parents co-operate in primary and pre-school settings. Another aim was to find out what kind of role does the interpreter in primary and pre-school settings have. The subscriber of the thesis was the Teaching Interpretation Centre at the Humak University of Applied Sciences. The focus of the thesis was on personal experiences of sign language interpreters. Parents and sign language interpreters in educational settings can benefit from the results of the study. They get information about the hopes in the co-operation. Sign language interpreting field is also going to get information about the experiences of sign language interpreters.</p> <p>The research questions of the study were: 1. What is the co-operation between parents and educational interpreters in primary and pre-school settings like? 2. What is the role of educational interpreter in primary and pre-school settings like? The research method of this thesis was a half structured theme interview that was accomplished by doing phone interviews. There were two sign language interpreters that participated in the interviews. Both of them have worked over ten years as sign language interpreters and many years as educational interpreters in primary and pre-school settings. The interviews were accomplished in February 2014.</p> <p>Based on the results of the thesis co-operation between parents and interpreters in primary and pre-school settings varies case-by-case. The activity and openness in co-operation depends on participants' interests and needs towards the co-operation. When the client becomes older and more independent the co-operation between interpreter and parents seems to decrease. Co-operation concern practical cases in schooling and interpreting. There are many ways to be in touch in terms of co-operation from face-to-face contact to communication via e-mail, text messages and phone calls.</p> <p>Results of the thesis show that the role of a sign language interpreter in educational settings of primary and pre-school is flexible and diverse. In educational settings interpreter works as a part of multiprofessional co-operation. In classroom settings an interpreter finds her own role among other actors in class, such as aides and teachers. The assignments of an interpreter, besides interpreting, can involve for example co-operation with the parents of the client, teaching signs or briefing about sign language, interpreting or communication with a person using sign language. An interpreter also works close-knit with the client and supports his or her development in independence. The role of an educational interpreter in primary or pre-school settings includes remarkable ethical speculation because the client is a child or a youngster.</p>	
Keywords deaf, sign language, interpreting, educational interpreting, co-operation	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 OPISKELUTULKKAUS VIITTOMAKIELIALALLA	6
2.1 Opiskelutulkkauksen yleisesti	7
2.2 Opiskelutulkin työnkuva	9
2.3 Opiskelutulkin rooli	11
2.4 Yhteistyön käsite	13
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	14
3.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset	14
3.2 Tutkimusmenetelmä	15
3.3 Haastateltavat	16
3.4 Käytännön toteutus ja aineiston keruu	17
4 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI	19
4.1 Millaista vanhempien ja opiskelutulkkien yhteistyö on perusasteella?	19
4.2 Millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkkina perusasteella?	24
5 POHDINTA	31
LÄHTEET	36
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Nykypäivänä yhä useampi kuulovammaisen lapsi osallistuu yleisopetukseen, jolloin lapsi voi opiskella tulkin välityksellä. Opiskelutulkkkaus, ja erityisesti opiskelutulkkkaus perusasteella ja esiopetuksessa tulkin työskennellessä lapsen kanssa, on minulle erittäin mielenkiintoinen aihe. Minua kiinnostaa tutkia, mitä kuuluu opiskelutulkin työnkuvaan ja rooliin hänen toimiessaan tulkkina lapselle. Tässä opinnäytetyössä tutkin opiskelutulkkausta perusasteella ja esiopetuksessa opiskelutulkkina työskentelevien viittomakielen tulkkien näkökulmasta.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ottaa vastaan vuonna 2010 Humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistuneen Heidi Ruuskasen haaste oman opinnäytetyönsä jatkotutkimuksesta. Hän on tehnyt vuonna 2010 opinnäytetyön nimeltä ”Vanhemmat mukaan - Vanhempien näkemyksiä opiskelutulkkauksesta”. Ruuskanen tutki opinnäytetyössään vanhempien näkemyksiä opiskelutulkkauksesta, muun muassa millaista on opiskelutulkkien ja opiskelutulkkia käyttävien ja käyttäneiden lasten vanhempien välinen yhteistyö. Opinnäytetyö tehtiin osana Humanistisen ammattikorkeakoulun Opiskelutulkkauksen kehittämishanketta.

Ruuskasen opinnäytetyön jatkotutkimukselle löytyi ilokseni Humanistisen ammattikorkeakoulun taholta kiinnostusta, joten otan oman opinnäytetyöni tavoitteeksi tutkia tulkkien ajatuksia opiskelutulkkauksesta. Kartoitan viittomakielen tulkkien ajatuksia vanhempien ja opiskelutulkkien yhteistyöstä sekä tulkin roolista esiopetuksessa ja perusasteella. Ruuskasen opinnäytetyö kartoitti opiskelutulkin ja vanhempien yhteistyötä toisen asteen kouluissa, joten esi- ja perusastetta koskevalle tutkielmalle löytyi tarvetta. Lisäksi tulkkien ajatuksia kyseisistä opiskelutulkkauksen aihealueista ei ole tutkittu.

Opinnäytetyön tutkielman tuloksilla on merkitystä perusasteen opiskelutulkkien ja vanhempien yhteistyön jatkuvalla kehittymiselle. Opinnäytetyön ansiosta sekä vanhemmat että opiskelutulkit saavat tietoa toivomuksista yhteistyön saralla. Tämän lisäksi viittomakielen tulkkausalalla saadaan tietoa tulkkien kokemuksista esi- ja pe-

rusasteen opiskelutulkkauksissa. Humanistisen ammattikorkeakoulun opetustulkki-keskus tilaajana saa uutta tietoa hyödyntääkseen sitä toiminnassaan.

Tutkielmani tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millaista vanhempien ja opiskelutulkki-keskusten yhteistyö on esiopetuksessa ja perusasteella?
2. Millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkki-keskessä ja perusasteella?

Tutkielmassani toisessa luvussa avaan yleisesti käsitteet opiskelutulkkauksesta, tulkin roolista ja yhteistyöstä. Luvussa kolme kerron tutkielman tavoitteesta, tutkimusmenetelmästä ja aineiston keruusta. Neljäs luku käsittelee tutkielmani tuloksia, joita avaan haastatteluissa ilmenneiden teemojen pohjalta. Analysoin luvussa myös tutkielman tuloksia ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Viimeisessä pohdintaosuudessa pohdin opinnäytetyöni käytännön toteutumista ja tuloksia.

2 OPISKELUTULKKAUS VIITTOMAKIELIALALLA

Suomen perustuslain toisessa luvussa määritellään kansalaisten perusoikeudet, joiden avulla muun muassa ehkäistään ihmisten eriarvoisuutta. Perustuslain perusoikeuksia käsittelevän luvun 16. pykälän mukaan jokaisella tulee olla yhtäläinen oikeus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaista maksutonta perusopetusta. 17. pykälän mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi, mutta viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. (Suomen perustuslaki 731/1999.)

Perusopetus käsittää vuosiluokat 1-9 ja se on tarkoitettu 7-16-vuotiaille. Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. (Opetushallitus 2014a.) Esiopetuksen tarkoituksena on puolestaan edistää lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten ja leikin avulla. Esiopetus on maksutonta ja vapaaehtoista. (Opetushallitus 2014b.)

2.1 Opiskelutulkkaukseen yleisesti

Lain muutoksella 1979 kuurot tunnustettiin ensimmäisen kerran omaksi kieli ja kulttuuriryhmäkseen ja viittomakielisten tulkkipalvelut tulivat mahdollisiksi (Mikkonen 2005, 233). Vuonna 1978 Kuurojen liitto aloitti viittomakielen asioimistulkkipäätöskoulutuksen 170 tuntia kestäväällä viikonloppukurssilla ja tähän päivään mennessä viittomakielentulkkipäätöskoulutus on pidentynyt neljän vuoden ja 240 opintopisteen laajuiseksi ammattikorkeakoulututkinnoksi (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2013). Ensimmäiset viittomakielen tulkit aloittivat työnsä opiskelutulkkina 1980-luvun alkupuolella. Tuolloin opiskelutulkkia työskenteli kaksikymmentä, josta määrä on tähän päivään mennessä lisääntynyt moninkertaisesti. (Kuurojen Liitto ry 2006, 10-11.)

Nykyään Kansaneläkelaitoksen (Kela) järjestämät vammaisten tulkkauspalvelut on tarkoitettu Suomessa asuvalle henkilölle, joka kuulovamman, kuulonäkövammansa tai puhevamman vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun perusopintojen jälkeen, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen (Kela 2013). Esi- ja perusopetuksen aikainen opiskelutulkkaukseen ei siis kuulu Kelan piiriin, mutta oikeus tulkkauspalveluun on turvattu lailla. Käytännössä, perusopetuslain osoittamalla tavalla, kunnan koulutoimi on velvollinen huolehtimaan opiskelutulkkausjärjestämisestä ja kustannuksista opetuksen aikana (Perusopetuslaki 628/1998).

Kuulovammaisen oppilaan kouluvalinta askarruttaa lapsen vanhempia usein jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Vaihtoehtoja on useita ja kouluratkaisua on lähdettävä rakentamaan räätälöidysti lapsen erityispiirteistään, hänen perheestään ja asuinpaikastaan käsin. (Kärkkäinen 2005, 88-89.) Kuulovammaiseksi määritellään henkilö, jolla on jonkinasteinen tai -laatuinen kuulonalennus lievistä huonokuuloisuudesta täydelliseen kuurouteen (Kuuloliitto 2014). Nykytekniikka ja lääketiede ovat kehittyneet ja on kehitetty useita teknisiä apuvälineitä kuulemisen ja kommunikoinnin tueksi on. Sisäkorvaistute edustaa uutta lääketieteellisen tekniikan aluetta. Se on elektroninen laite, joka koostuu ulkoisista osista sekä leikkauksessa asetettavista elektrodeista ja vastaanottimesta. (Kurki & Takala 2005, 43-44.)

Nykyään lähes kaikille kuuroille ja lapsille asetetaan sisäkorvaistute, joka mahdollistaa lapsen osittaisen kuulemisen ja puheen oppimisen (Aula & Kiili & Pollari 2012, 93). Tästä johtuen on myös virinnyt keskustelu erilaisten vaihtoehtojen tarjoamisesta lapsen opiskelupaikaksi. Vaikeasti huonokuuloinen lapsi saattaa koulua aloittaessa olla opetuksen lisäksi myös kuntoutuksen ja erityisen opetuksellisen tuen tarpeessa. Tästä syystä on tärkeää miettiä, tarjoaako valittu koulumuoto mahdollisuuden ”kuntouttavaan opetukseen”, mikäli sellaiselle on tarvetta. (Kärkkäinen 2005, 88-89.)

Vaikeasti kuulovammaiset lapset voivat opiskella erityisluokissa. Heille kielen oppiminen on suuri haaste ja pienessä ryhmässä on mahdollista ottaa huomioon kunkin lapsen omat tarpeet ja kyvyt. (mt., 89.) Maarit Widberg-Palon selvityksessään haastatellut erityiskoulua käyvät lapset itse käyttivät erityiskoulusta termiä ”kuurojen koulu”. Näissä kouluissa luokassa on vähintään yksi viittova oppilas ja opettajat osaavat viittomakieltä. (Widberg-Palo 2012, 54.) Vuonna 2005 Suomessa oli vielä kolme valtion ylläpitämää kuulovammaisten erityiskoulua sekä 13 kunnallista kuulovammaisten erityiskoulua tai koulua, joissa on kuulovammaisia oppilaita. (Kärkkäinen 2005, 89.) Tekemäni selvityksen perusteella valtion erityiskoulut ovat yhä toiminnassa, mutta hyvin moni kunnallisista erityiskouluista ja luokista on lakkautettu.

Erityisopetuksen on kuitenkin arvosteltu olevan tasoltaan heikompaa verrattuna yleisopetukseen. Lisäksi eteneminen erityisopetuksessa on hitaampaa ja lasten sanotaan leimautuvan erilaisiksi tai poikkeaviksi. Moni perhe puoltaa kouluvalintaa tehdessään lähikoulua myös sen ihanteellisemmän sijainnin vuoksi suhteessa perheen asuinalueeseen. (Lehtomäki & Takala 2005, 97.) Helena Sume (2008, 128-129) on tehnyt Jyväskylän yliopistossa vuonna 2008 julkaistun väitöskirjatutkimuksen sisäkorvaistutetta käyttävien lasten matkasta kouluun. Tutkimuksen 15 osaaottavasta sisäkorvaistutteen saaneesta lapsesta 64% aloitti koulun lähikoulussa. Muissa kuin lähikouluissa aloittaneilla lapsilla oli epäily tai todettu kehityksessä myös muita ongelmia kuulovamman lisäksi. Widberg-Palon (2012, 47-54) vuonna 2012 julkaistussa selvityksessä puolestaan 66% haastatelluista 62 viittomakielisestä tai viittomakieltä käyttävästä lapsesta käy koulua erityiskoulussa.

Nykypäivän trendi on ”inkluisio”, kaikille yhteinen koulu. Ajatellaan, että myös kuulovammaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus valita lähikoulu, jossa ikätoverit opiskelevat. Yleisopetukseen integroidaankin yhä useammin vaikeasti kuulovammaisia oppilaita. (Kärkkäinen 2005, 89-91.) Integraation käsitteellä viitataan järjestelyyn, jossa alun perin erityisopetuksessa oleva lapsi tai lapsiryhmä osallistuu yleisopetukseen, osa-aikaisesti tai kokoaikaisesti. Inklusion käsite puolestaan tarkoittaa sitä, että lapsi aloittaa suoralta kädeltä tavallisessa päiväkodissa tai yleisopetuksessa ja lapsen tarvitsema tuki tuodaan sinne. Usein käsitteet integraatio ja inkluisio ymmärretään kuitenkin samaksi ja niitä käytetään osittain päällekkäin. (Lehtomäki & Takala 2005, 97-98.) Inklusion suosion myötä kouluissa opiskelee yhä enemmän erityisopilaita omien henkilökohtaisten opetussuunnitelmiansa mukaan (Kärkkäinen 2005, 91).

Lähikoulun luokkaan integroituaan kuulovammaisen oppilas kohtaa muuttuneet opiskeluolosuhteet, joiden keskellä hän todennäköisesti tarvitsee erityistä tukea (Kärkkäinen 2005, 91). Kuulovammaisten opetus voi tapahtua yleisopetuksen luokassa, jos opetukselliset ja muut olosuhteet ovat oppilaan kannalta suotuisat ja tarpeelliset tukitoimet voidaan toteuttaa (Virtanen 2005, 59). Widberg-Palon selvityksen mukaan haastatelluista huonokuuloisista tai sisäkorvaistutellapsista kolme oli vaihtanut yleisopetuksesta erityisopetukseen, sillä opiskelu ei enää sujunut muun muassa ympärillä olevan hälinän vuoksi. Koska kuurojen koulussa ympäristö on hiljainen ja luokkakoot ovat pieniä lapsi kokee saavansa keskittyä paremmin. (Widberg-Palo 2012, 61.) Integraatiota suunniteltaessa voidaan havaita puutteita koulun resursseissa. Erityisesti isoissa kaupungeissa luokkakoot ovat suuria, erityisopettajista on pula ja koulunkäyntiavustajia on vaikea saada. (Kärkkäinen 2005, 92.) Tavalliseen koulu- luokkaan integroituaan kuuro tai huonokuuloisen oppilas tarvitsee todennäköisesti tulkin tai avustajan. Tulkista tulee mahdollisesti osa oppilaan arkipäivää.

2.2 Opiskelutulkin työnkuva

Kuten edellisessä luvussa todettiin, kunnan koulutoimi on velvollinen huolehtimaan opiskelutulkkauksen järjestämisestä ja kustannuksista esi- ja perusopetuksen aikana. Tällöin kunta valitsee omien valintakriteeriensä mukaan viittomakielen tulkin lähialu-

een, opiskelutulkkausta tarjoavien, palvelutuottajien joukosta. Suosituksena on, että tulkki on tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän hyväksymän tulkkipolun saanut henkilö (Kuurojen Liitto ry 2006, 30).

Opiskelutulkkina toimiessaan tulkki on tulkkaustilanteessa sekä kuuroa että kuulevaa asiakasta varten. Tulkki tulkaa kaiken viitotun puhutulle kielelle ja kaiken puhutun viittomakielelle mahdollisimman puolueettomasti. Tulkin puolueettomuuden vaatimuksesta johtuen hän ei voi ilmaista mielipidettään käsiteltävästä asiasta eikä avustaa päätöksenteossa. Lisäksi tulkki on vaitiolovelvollinen kaikista tulkkaustilanteesta tietoonsa tulleista asioista, lukuun ottamatta lastensuojeluun liittyvää ilmoitusvelvollisuutta tai eräitä rikoksia. Näihin toiminnan periaatteisiin velvoittaa viittomakielen tulkin ammattieettinen säännöstö (liite 1). (mt., 9.) Tulkkaus voidaan käyttää myös jotain muuta kommunikaatiotapaa kuten viitottua puhetta. Viitottua puhetta käytetään usein kuuroutuneiden tai huonokuuloisten kanssa. Se on huulilta luvun tukimenetelmä, jossa viittomat on lainattu suomalaisesta viittomakielestä. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014.)

Opiskelutulkkauksessa viittomakielen tulkin päätehtävänä on tulkaaminen oppitunneilla ja tarpeen mukaan koetilanteissa (Kuurojen Liitto ry 2006, 30). On suositeltavaa, että opiskelutulkkaus tehtäisiin parityönä, sillä työ on todella vaativaa. Opiskelutulkin on keskityttävä herkeämättä jokaisella oppitunnilla pystyäkseen parhaaseen mahdolliseen työsuoritukseen. Paritulkaus on myös opiskelijan etu, sillä tulkkaus on parityönä laadukkaampaa. (mt., 10.) Opiskelutulkkaukseen katsotaan yleensä kuuluvan tulkkaus myös välittömästi opiskeluun liittyvissä tilanteissa kuten yleisluennoilla, opiskelijoiden ryhmätöissä oppituntien ulkopuolella, opintomatkoilla sekä kouluterveydenhoitajan tai oppilaanohjaajan luona käynneillä (mt., 30).

Tulkkauksen lisäksi tulkin velvollisuuksiin kuuluu ennakkovalmistautuminen tulkkausoppituntien ulkopuolella ja yhteistyö opettajien ja muun henkilökunnan kanssa. Tarvittaessa tulkki voi astua hetkeksi tulkin roolista asiantuntijan rooliin tilanteessa, jossa oppilaitoksessa kaivataan tiedottamista muun muassa viittomakielestä, kuuroudesta, opiskelutulkkauksesta tai kuuron opiskelutekniikasta. (mt., 30.) Kun viittomakielinen lapsi tai nuori integroituu luokkayhteisöön, viittomakielen tulkki on usein

ainoa kielen ja kulttuurin hallitsija, jolloin tulkki toimii suoranaisesti tai välillisesti, kielen lisäksi, myös kulttuurin välittäjänä (Mikkonen 2005, 236).

2.3 Opiskelutulkin rooli

Pirkko Mikkonen on tehnyt pro gradu -tutkielman aikana, jolloin viittomakielen tulkin työelämässä lapsille tulkkaaminen oli varsin uutta. Tutkimuksessa nimeltä ”Viittomakielen tulkki kuuron lapsen vuorovaikutustilanteissa” selvitettiin, mitä viittomakielen tulkkien tulisi huomioida, kun asiakkaana on lapsi. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, millaisissa tilanteissa lapset ovat käyttäneet tulkkia, millaiseksi viittomakielen tulkin rooli muuttuu, kun asiakkaana on pieni lapsi sekä millainen vuorovaikutus ikätovereihin syntyy tulkin välityksellä. Tiedonhankintamenetelminä tutkimuksessa käytettiin kyselyä, haastattelua sekä havainnointia. (Mikkonen 2000, 35-40.) Mikkosen (2005, 236) mukaan erityisesti lapselle tulkatessa tulkin kulttuurien tuntemus korostuu. Kuulevien vanhempien lapsen integroitua kuulevaan lapsiryhmään tulkki on usein ainoa side viittomakieliseen elämäntapaan ja kulttuuriin. Tällöin lapsi edustaa vähemmistökulttuuria, jonka ominaispiirteitä hyvä tulkki onnistuu välittämään suomenkielisille lapsille ja opettajille. Myös kuuro lapsi saa tulkin välityksellä tietoa myös ympärillä olevien kuulevien kulttuurista.

Voi olla, että opiskelutulkkauksessa, lapsen ollessa kyseessä, kuuron lapsen luokkatoverit ja ryhmän aikuiset eivät ole ainoita, jotka kaipaavat oppia tulkin käyttämiseen. Kuurolle lapselle koulun käynnin aloittaminen tulkin välityksellä voi olla ensimmäinen kerta kun lapsi käyttää tulkkia. (Mikkonen 2005, 238-239.) Tulkkauksen käytön opastamisen lisäksi viittomakielen tulkki voi olla isossa osassa tukemassa lapsen kielen kehitystä. Kuuroista lapsista 90-95% kasvaa perheissä, joissa muut perheenjäsenet ovat kuulevia. Tällöin kuuro lapsi ei opi viittomakieltä äidinkielenään kuten kuuroille vanhemmille syntyneet kuurot lapset. Tulkkauksella on lapselle aina myös kielen oppimistilanne. (Mikkonen 2000, 16-17.) Lapsen kanssa toimiessaan tulkki ei voi vain olla kieleltä toiselle kääntävä kone vaan hän on automaattisesti myös yksi lapsen kasvua ja kehittymistä tukevista ja edistävästä aikuisista. Vaikka viittomakielen tulkki ei voi lapselle tulkatessaan toimia konemaisesti ja jäykästi ammattirooliinsa piiloutuena, hänen tulee kuitenkin antaa tilaa lapsen itsenäistymisen ke-

hittymiselle. Tulkki poistaa vuorovaikutustilanteisiin liittyvät kielelliset esteet, mutta ei holhoa tai tee lapsen puolesta asioita, kuten lapsen avustaja saattaisi tehdä. (Mikkonen 2005, 238-239.)

Amerikassa 2000-luvun alussa tehdyssä tutkimuksessa kerättiin viittomakielen tulkki- en ajatuksia opiskelutulkkauksessa ilmenneistä ongelmakohdista. Haastatteluiden ja tulkki- en välisen keskustelun perustella selvitettiin muun muassa opiskelutulkki- en identiteettiä ja roolinmuodostusta. Tulosten perusteella tulkeista tuntui siltä, että kou- luympäristössä heitä ei aina nähdä tulkkauksen ammattilaisina vaan heidän roolinsa ymmärretään väärin; heidän ajatellaan olevan avustajia. Opettajien ymmärretään se- koittavan nämä roolit osittain siitä syystä, että osa tulkeista on aikaisemmin toiminut tai toimii yhä sekä avustajan että tulkin roolissa. Tulkit totesivat, että heidän tulisi alusta alkaen tehdä roolinsa selväksi saapuessaan kouluun opiskelutulkiksi sekä muistuttaa roolista tarvittaessa tasaisin väliajoin. (Galdwell Langer 2004, 91-95.)

Viittomakielen tulkin työtä ohjaa suurelta osin ammattieettinen säännöstö, jota hän on sitoutunut noudattamaan (liite 1). Ammattieettiset säännöt ovat hyvin ehdottomia. Ne velvoittavat tulkki- en muun muassa noudattamaan ehdotonta vaitiolovelvollisuutta sekä olemaan puolueeton antamatta henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikutta- ta työnsä laatuun. Työskennellessään lapsiasiakkaiden kanssa tulkki joutuu monenlaisten eettisten pohdintojen eteen. Erityisesti alle 6-vuotiaiden kanssa on tär- keää kyetä joustamaan; tulkin rooliin ei voi suhtautua niin tiukasti kuin viittomakielen tulkin ammattisäännöstö sen määrittelee. (Mikkonen 2000, 53.)

Pian opiskelutulkkauksen yleistyttyä Amerikan kansallisen opiskelutulkkauksen tut- kimusosaston kartoituksissa kävi myös ilmi muutamia ongelmia, joita tulkit kohtasivat työssään. Myös Amerikassa viittomakielen tulkin ammattieettiset säännöt on luotu ajatellen asiakaskunnan koostuvan aikuisista kuuroista. Huomattiin, että ammattieet- tiset säännöt eivät ole sellaisenaan aivan käyttökelpoisia viittomakielen tulkin työs- kennellessä lapsen kanssa. Lisäksi tulkin ammattitaidolle havaittiin olevan hyvän tulkkaustaidon lisäksi myös muunlaisia vaatimuksia kun opiskelutulkki työskentelee ala- tai yläasteella; tulkilla tulee olla maalaisjärkeä ja herkkyyttä toimia aikuisena lap- sen maailmassa kuitenkin säilyttäen tietynlaisen tulkin roolin toiminnassaan. Lisäksi

tulkin täytyy olla erityisen selvillä roolistaan ja vastuualueistaan luokkatilanteessa suhteessa opettajaan. (Frishberg 1990, 102-106.)

Kaiken kaikkiaan tämän hetkisten tutkimustulosten perusteella opiskelutulkiksi ryhtyminen lapselle vaatii monipuolista ammattitaitoa. Viittomakielen tulkki toimii kielen ja kulttuurin siltana kuuron ja kuulevien välillä poistaen vuorovaikutustilanteisiin liittyviä esteitä. Hänen tulee toimia myös oivana kielimallina lapselle, jonka kielenkehitys on vielä vaiheessa. Tulkin tulee sovittaa roolinsa sekä ammattieettiset säännöt että asiakas huomioon ottaen. Tulkki ottaa toiminnassaan huomioon, että asiakkaana on lapsi, mutta antaa tilaa lapsen itsenäisyyden kehittymiselle.

2.4 Yhteistyön käsite

Tässä opinnäytetyössä käytän käsitettä yhteistyö; ensimmäinen tutkimuskysymyksistäni koskee opiskelutulkin ja vanhempien välistä yhteistyöstä. Yhteistyö on sosiaalisen vuorovaikutuksen elementti, jossa sen osapuolilla on yhteinen päämäärä. Päämäärän saavuttamiseksi osapuolet tarvitsevat työnjakoa ja yhteistä ymmärrystä siitä, kuinka päämäärän saavuttamiseksi kannattaa edetä. (Mönkkönen 2007, 118.) Opiskelutulkin ja opiskelevan lapsen vanhempien yhteistyössä päämääränä voitaisiin ajatella olevan lapsen koulunkäynnin sujuvuus. Osapuolet mahdollisesti keskustelevat siitä, kuinka heidän tulisi toimia, jotta koulunkäynti sujuisi mahdollisimman mutkattomasti. Yhteistyön puitteissa esiintyneistä ongelmakohtista tulisi käydä keskustelua, jotta päämäärän saavuttaminen ei vaarantuisi.

Jokainen yhteistyötilanne on erilainen siihen osallistuvien osapuolten ominaisuuksien mukaan. Esimerkiksi tulkin yhteistyössä opiskelijoiden, opettajan tai muun kouluhenkilökunnan kanssa on syytä muistaa, että jokainen kuuro opiskelija on erilainen, samoin jokainen tulkki sekä jokainen opettaja ja opintoryhmä. Tästä syystä yhteistyö toteutuu aina hieman eri tavoin. Yhteistyön saralla yhtä ainoaa oikeaa toimintatapaa ei siis ole. Yhteistyö saa erilaisia muotoja tilanteiden vaihtuessa, mutta epäselvistä asioista on syytä keskustella avoimesti, jotta tarkoituksenmukaisin ja kaikille sopivin työtapo löytyisi. (Kuurojen Liitto ry 2006, 12.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tutkielman tavoitteena oli selvittää perusasteella ja esiopetuksessa opiskelutulkkinä työskentelevien ajatuksia yhteistyöstä oppilaan vanhempien kanssa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää tulkkiensa ajatuksia opiskelutulkin roolista perusasteen ja esiopetuksen luokassa tulkin työskennellessä lapsuusiässä olevan oppilaan kanssa. Tässä luvussa kerron tutkielman tavoitteesta, toteutuksesta ja valitsemastani tutkimusmenetelmästä.

3.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Opiskelutulkin ja vanhempien yhteistyötä ei ole aikaisemmin juuri tutkittu, mutta muita opiskelutulkkaukseen liittyviä tutkimuksia on tehty melko paljon. Aiemmin mainitsemieni tutkimusten lisäksi muun muassa Pirkko Selin on tutkinut ja raportoinut Kuurojen Liitto ry:n julkaisussa ”Hyvään käytäntöön. Viittomakielentulkausta parityönä Käpylän iltaoppikoulussa” paritulkkausten vaikutusta opiskelutulkkausten laatuun aikana, jolloin enemmistö opiskelutulkeista työskenteli entisaikojen toimintamallin mukaan yksin (Selin 2002, 4). Lisäksi opiskelutulkin työnkuvaa ja työtyytyväisyyttä on tutkittu sekä Outi Huuskon vuonna 2003 julkaistussa ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä ”Arki toimii. Opiskelutulkkaus viittomakielialan osuuskunta Viassa” että Outi-Maria Keltasen vuonna 1998 julkaistussa Pro Gradu -tutkielmassa ”Opiskelutulkin työ ja työtyytyväisyys”.

Heidi Ruuskasen tekemä opinnäytetyö on ensimmäinen, joka tutkii opiskelutulkin ja vanhempien yhteistyötä. Ruuskasen opinnäytetyö kartoitti opiskelutulkin ja vanhempien yhteistyötä toisen asteen kouluissa, joten esiopetusta ja perusastetta koskevalle tutkimukselle löytyy vielä tarvetta. Esi- ja perusasteella oppilaat ovat vielä enemmän tai vähemmän riippuvaisia vanhemmistaan ja oletettavasti vanhemmat seuraavat koulunkäyntiä tiiviimmin verrattuna täysi-ikäisten lasten opiskeluun. Yhteistyön lisäksi tutkin tulkin roolia hänen toimiessaan opiskelutulkkinä esiopetuksessa ja perusasteella.

Tutkielman ansiosta on mahdollista saattaa viittomakielen tulkkien ajatuksia yhteistyöstä vanhempien kanssa ja tulkin roolista kuuluviin. Tuloksilla on merkitystä perusasteen opiskelutulkkien ja vanhempien yhteistyön jatkuvalle kehittymiselle. Opinnäytetyön avulla sekä vanhemmat että opiskelutulkit saavat tietoa yhteistyön toivomuksista. Lisäksi tulkkausallalla saadaan tietoa opiskelutulkkien kokemuksista. Tutkielmassa on kaksi tutkimuskysymystä, jotka ovat tarkentuneet opinnäytetyöprosessin aikana:

1. Millaista vanhempien ja opiskelutulkkien yhteistyö on esiopetuksessa ja perusasteella?
2. Millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkkina esiopetuksessa ja perusasteella?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Lähtökohtaisena tarkoitukseni oli tehdä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yksittäisten tulkkien ajatuksia ja näkemyksiä opiskelutulkkauksesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen ja ennustettavuuteen vaan kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22). Kirjallisuuteen perehtymisen myötä tutkielmani tutkimuskysymykset alkoivat tarkentua ja aihe alkoi rajautua selkeämmin. Aloin pohtia erilaisia aineistonkeruumenetelmiä kuten haastattelua, kyselyä ja havainnointia. Punnitsin eri vaihtoehtoja, mutta päädyin lopulta pohtimaan menetelmää tutkielmani tarkoituksen pohjalta; tarkoitukseni oli kartoittaa opiskelutulkkien subjektiivisia kokemuksia yhteistyöstä perusasteella. Ottaen huomioon tutkielmani tutkimusongelman ja tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen kohteena olevan ilmiön, haastattelu tuntui soveltuvan aineistonkeruumenetelmäksi kaikkein parhaiten.

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, sillä siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1997, 191). Haastattelut on lähtökohtaisesti jaettu haastattelukysymysten ennakoivalmistelun ja kysymysten sitovuuden mukaan strukturoituihin ja strukturoimattomiin

haastatteluihin. Strukturoimaton haastattelu on hyvin vapaamuotoinen, jolloin haastattelun aihe voi olla ainoa ennalta tiedossa oleva seikka. Strukturoitu haastattelu sen sijaan voi olla todella tarkkaan ennalta suunniteltu haastattelu kuten lomakehaastattelu valmiine kysymyksineen ja vastausvaihtoehtoineen. Strukturoitujen ja strukturoimattomien haastattelun välimuotona ovat puolistrukturoidut haastattelut. Tutkimusmenetelmäksi valitsemani teemahaastattelu kuuluu puolistrukturoituihin haastatteluihin. Haastattelussa käsitellään ennalta määritellyt teemat eli aihepiirit, mutta kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44-48.)

Kun opinnäytetyössäni oli selkeät tutkimuskysymykset, joihin minun oli tarkoitus haastattelun avulla löytää vastaukset, oli mielestäni puolistrukturoidun teemahaastattelun valinta melko selkeä. Valitsemani haastattelumenetelmä on puolistrukturoitu siltä osin, että haastattelun teemat eli käsiteltävät aihepiirit ja kysymysten aiheet olivat valmiiksi suunniteltuna ennen haastattelua (liite 2). Täysin strukturoidusta haastattelumenetelmästä aineistonkeruumenetelmäni erosi siinä suhteessa, että puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymysten muoto ja kysymysten esittämisjärjestys eivät ole täysin ennalta määrätty eikä haastattelukysymyksille ole määrätty vastausvaihtoehtoja (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44).

3.3 Haastateltavat

Kohdistin haastattelupyynnön tulkeille, jotka toimivat tai ovat toimineet viimeisen noin viiden vuoden aikana opiskelutulkkina perusasteella (liite 3). Toimitin haastattelupyynnön ensimmäisen kerran Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n alueellisten sähköpostilistojen avulla. Näin tavoitin kerralla todella suuren määrän Suomen viittomakielentulkkeja.

Ensimmäisellä haastattelupyyntökierroksella sain yhden myöntävän vastauksen ja jatkoin etsimistä. Toimitin haastattelupyynnön sekä Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n Facebook-sivustolle että kohdistetusti eri viittomakielen tulkkausalan yrityksille. Toisen haastattelupyyntökierroksen jälkeen en saanut yhtään vastausta, joten turvauduin ensimmäisellä haastattelupyyntökierroksella saamaani vihjeeseen eräästä tulkista, joka sopisi kohderyhmän puolesta vastaamaan haastatteluuni. Otin kyseiseen

tulkkiin sähköpostin välityksellä henkilökohtaisesti yhteyttä ja näin löysin toisen haastateltavan opinnäytetyöhöni.

Haastatteluissa haastateltavina oli siis kaksi viittomakielen tulkkia. Molemmat tulkit ovat toimineet yli kymmenen vuotta viittomakielen tulkin työssä ja useita vuosia opiskelutulkkeina perusasteen kouluissa. Haastatteluissa kävi ilmi, että molemmat haastateltavat ovat toimineet asiakkaalleen opiskelutulkkina jo esikoulusta lähtien, jatkaen alakoulun ensimmäiselle luokalle ja siitä eteenpäin. Tästä syystä tutkimuskysymykset tarkentuivat opinnäytetyöprosessin aikana koskemaan myös esiopetusta. Molemmat opiskelutulkkaukset ovat yhä käynnissä. Seuraavan pääluvun alla esittelen haastatteluiden tuloksia ja käytän haastateltavien erottamiseksi tunnuskirjaimia A ja B. Haastateltava A on toiminut opiskelutulkkina pääasiassa yhdelle asiakkaalle ja tehnyt muutamia lyhyitä sijaisuuksia. Hän on toiminut nykyisessä opiskelutulkkauksessaan pääosin yksin esikoulusta yläasteelle saakka. Haastateltava B on jakanut vastuun nykyisestä opiskelutulkkauksesta vakituisen tulkkiparinsa kanssa. Tulkkaus tapahtuu tällä hetkellä alakoulussa. Hän on tehnyt aikaisemmin myös muita opiskelutulkkauksia.

3.4 Käytännön toteutus ja aineiston keruu

Haastateltavat löydettyäni alkoi pohdinta siitä, kuinka haastattelut olisi käytännössä mahdollista toteuttaa. Haastateltavien etsintä osoittautui yllättävän haastavaksi tehtäväksi ja kaksi vastaajaa opinnäytetyöni haastatteluun oli vähemmän kuin olin alun perin ajatellut. Ennen haastattelupyyntöjen lähettämistä opinnäytetyön tilaajan kanssa oli puhetta, että mikäli saan haastattelupyyntöihin runsaasti myöntäviä vastauksia, voisi haastattelut toteuttaa jopa ryhmä- tai parihaastatteluina. Ryhmä- ja parihaastatteluissa on puolensa siinä, että usean haastateltavan läsnäolo voi ruokkia keskustelua haastattelun kuluessa kun haastateltavat voivat muistaa muiden vastausten perusteella sellaista, mitä eivät olleet ajatelleet kertovansa. Vastaajien määrästä ja käytännön syistä johtuen toteutin opinnäytetyön haastattelut lopulta yksilöhaastatteluina.

Keskusteluissa opinnäytetyöohjaajani kanssa nousi esiin muutamia vaihtoehtoja, kuinka yksilöhaastattelut voitaisiin toteuttaa: voisin matkustaa haastateltavien luo ja haastatella heitä kasvotusten tai voisin haastatella heitä puhelimitse tai videopuhelul-

la tietokoneen välityksellä. Jälkimmäiset vaihtoehdot nousivat varteen otettavimmiksi opinnäytetyön budjettiin liittyvistä syistä. Keskusteltuani haastateltavien kanssa sopivasta käytännön menetelmästä valitsin puhelinhaastattelun. Puhelinhaastattelun etua ajoi se, että se ei vaatinut tietokoneen käyttöä, johon toisella haastateltavalla ei haastattelutilanteessa ollut mahdollisuutta. Päätin tehdä molemmat haastattelut samalla tavalla.

Tutustuin ennen haastatteluita asioihin, joita on hyvä ottaa huomioon ennen puhelinhaastattelua, sillä puhelinhaastattelu tutkimusmenetelmänä voi olla tietyistä syistä hieman haasteellinen ja se vaatii haastattelijalta sopeutumista tilanteeseen. Dreverin mukaan haastattelutekniikan on oltava puhelinhaastattelussa hieman toisenlainen. Kysymysten tulisi olla lyhyempiä ja puhelimen välityksellä on kenties syytä puhua hieman hitaammin kuin kasvokkain tehtävässä haastattelussa. Puhelinhaastattelussa on myös erityisen vaikeaa tietää, onko haastateltava ymmärtänyt kysymyksen. Kun puhelimesta syntyy hiljaisuus, haastattelijalla ei voi tietää, mistä hiljaisuus johtuu; miettiikö haastateltava kysymystä, onko hän ymmärtänyt kysymyksen vai tekeekö hän jotain aivan muuta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 64-65.) Haastattelut sujuivat puhelimen käytöstä huolimatta ilman suurempia ongelmia. Havaitsin haastatteluja tehdessäni, että puhelimesta päällekkäin puhumista sattuu helposti ja jotkin taustäänäet voivat häiritä haastattelun kulkua, mutta sopeuduimme molemmissa haastatteluissa puhelimen käytön haasteisiin.

Haastattelin tulkkeja helmikuussa 2014. Kumpikin haastattelu kesti lähes tunnin ja tallensin haastattelut puhelimeni nauhoitustoiminnolla. Informoin haastateltavia nauhoituksesta ja tallenteen käsittelystä. Tutkittaville on ilmaistava, että tutkimusaineistoa käytetään vain kyseisessä aiheita koskevassa tieteellisessä tutkimuksessa. Haastattelun salassapito turvataan pitämällä äänitallenne suojassa ulkopuolisilta. Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi eli litteroidaan ja tarvittaessa haastateltavien ja haastattelussa esiin tulleiden muiden henkilöiden, organisaatioiden ja paikkakuntien nimet muutetaan peitenimiksi. Äänitallenne tulee myös hävittää tutkimuksen päätyttyä. (Kuula 2006, 115-130.) Litteroidessani nauhoitettuja haastatteluita koin tarpeelliseksi muuttaa myös muutamia sanamuotoja, jotta haastateltavien henkilöllisyys ei paljastuisi. Toimin haastatteluissa ja haastatteluiden käsittelyssä tarvittavien tutkimuseettisten velvoitteiden mukaisesti haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi.

Ennen haastatteluja valmistauduin perehtymällä lähdekirjallisuuteen ja valmistelemalla haastattelulle rungon (liite 2). Puolistrukturoidun teemahaastattelun mukaisella tavalla kokosin runkoon haastattelussa käsiteltävät teemat ja valmistelemani kysymysten aiheet. Haastateltavat pyysivät mahdollisuutta saada haastattelurungon nähtäväksi ennen haastattelua, jotta he voisivat ajatuksen tasolla valmistautua käsiteltäviin aihepiireihin ja kysymyksiin. Ajattelin, että heidän ennakkoon haastattelurunkoon tutustuminen voisi edesauttaa haastattelun sujuvaa etenemistä ja haastateltavilla voisi olla esittämiini kysymyksiin enemmän sanottavaa, joten toimitin haastattelurungot molemmille haastateltaville noin viikko ennen haastattelua.

4 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI

Seuraavaksi esittelen haastatteluista tekemiäni havaintoja aineistosta poimittujen esimerkkien avulla. Käsitelen tutkimuskysymykset erikseen omina alalukuinaan ja vastaan tutkimuskysymyksiini tiivistetysti alalukujen lopussa. Nostan esiin haastattelussa esiintyneitä teemoja, joilla kartoitin tulkkien ajatuksia opiskelutulkkauksesta. Olen nimennyt teemat alaotsikoin. Käytän tarvittaessa haastateltavien tulkkien erottamiseksi tunnuskirjaimia A ja B, jotta kahdessa eri haastattelussa saamani tutkimustulokset erottautuisivat toisistaan. Opiskelutulkkia opinnoissaan käyttävästä asiakkaasta käytän nimityksiä asiakas, oppilas, viittomakielinen, viittomakielinen oppilas ja viittomakielinen lapsi.

4.1 Millaista vanhempien ja opiskelutulkkien yhteistyö on esiopetuksessa ja perusasteella?

Tässä luvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni. Olen järjestänyt vanhempien ja opiskelutulkkien yhteistyöstä haastatteluissa nousseet teemat kolmen otsikon alle: yhteys vanhempiin ennen opiskelutulkkauksen alkua, yhteydenpitokanavat ja aiheet yhteydenpidolle sekä yhteistyön sujuvuus ja merkitys.

Yhteys vanhempiin ennen opiskelutulkkauksen alkua

Molemmissa haastatteluissa kävi ilmi, että tulkit ovat tavanneet oppilaan vanhemmat ennen opiskelutulkkauksen alkua. Haastateltava A kertoo, että hän otti tulkkilauksen tehneeseen oppilaan äitiin yhteyttä saatuaan yritykseltä tarvittavat yhteystiedot. Hän soitti äidille ja he sopivat tapaamisen esikoulun tiloihin. Tapaamiseen osallistui oppilas, oppilaan perhe, tulkki ja esikoulun opettaja. Myös haastateltava B oli tavannut oppilaan vanhemmat ennen tulkkausta, sillä hän oli ollut heidän kanssaan tekemisissä muiden tulkkaustoimeksiantojen yhteydessä. Haastateltava B:n tapauksessa yhteydenpitoa oppilaan kotiin ei vielä esikouluaijana ollut, sillä esikoulussa tulkit vaihtelivat.

Haastateltava A on sitä mieltä, että oli tärkeää ja hyödyllistä tavata perhe ennen esikoulun alkua, sillä se lievensi jännitystä kun asiakas oli niin nuori opiskelutulkkauksen alkaessa. Haastateltava B koki, että perheelle oli erityisesti hyötyä tutun tulkin jatkaessa opiskelutulkkausta siirtymävaiheessa esikoulusta alakouluun; oppilas koki monia muutoksia muun muassa uuden koulun, uuden opettajan ja koulukyytien muodossa, mutta hyvää oli se, että uudessa koulussa oli tuttu tulkki.

Vastausten perusteella voidaan päätellä, että esi- ja perusasteen opiskelutulkkausissa tulkin on tärkeää luoda jonkinlainen yhteys oppilaaseen ja oppilaan vanhempiin ennen opiskelutulkkauksen alkua. Mikäli tuleva asiakas on vielä hyvin nuori, hänelle voi olla luontevinta tutustua uuteen tulkkiin vanhempien tai muun tutun aikuisen läsnä ollessa. Yhteys oppilaaseen ja vanhempiin ennen opiskelutulkkauksen alkua voi vaikuttavaa positiivisesti tulevien kohtaamisten ja tulkkaustilanteiden sujuvuuteen.

Yhteydenpitokanavat ja aiheet yhteydenpidolle

Tiedustellessani, millä tavoin tulkki ja vanhemmat ovat olleet yhteyksissä, haastateltava A vastaa, että tekstiviestein ja sähköpostitse on helpoin olla yhteydessä. Lisäksi sattuaan tapaamaan kasvotusten, esimerkiksi koulun juhlassa, tulkki ja vanhemmat ovat myös keskusteluyhteydessä toistensa kanssa. Haastateltava B kertoo, että

kyseisessä opiskelutulkkauksessa tulkit ovat keskustelleet vanhempien kanssa tavatessaan heidät kasvotusten, mutta kumpikaan osapuoli ei ole ollut muulla tavalla toisiinsa yhteyksissä. Hän kertoo myös, että tulkeilla ei ole ollut erikseen mitään syytä ottaa oppilaan vanhempiin yhteyttä eivätkä vanhemmatkaan ole ottaneet yhteyttä. Jonkin kerran tulkin tavatessaan oppilaan äiti on maininnut lapsen kertoneen kotona, ettei ole ymmärtänyt tulkkia. Tulkin mukaan tilanne on johtunut siitä, että opetettava asia on ollut vaikea. Useimmiten kun tulkki ja vanhemmat tapaavat he keskustelevat oppilaan koulunkäynnistä pintapuolisesti:

Kyllähän me kaikki se periaatteessa tietään, niinku et, jos [vanhemmilla] on jotain ihan tosi tarkkoja tarkentavia kysymyksiä siihen kouluun liittyen niin sitten ohjataan, että ottakaa opettajaan yhteyttä. Mut sitten, jos kysyy, että "miten [oppilaan nimi] menee koulussa?" niin siihen on helppoa vastata, että "hyvin" koska sillä ihan oikeesti menee hyvin. Tavallaan silleen voi kuitata sen, et 'ei mitään hätää' [nauria].

Haastateltava A kertoo, että opiskelutulkkauksen alkutaipaleella he keskustelivat oppilaan vanhempien kanssa kuulon kuntouttamiseen liittyvistä asioista kun lapselle oli vastikään asennettu sisäkorvaistute. Lisäksi he keskustelivat yhdessä käytännön asioista esikoulupäivän kulussa kuten, miten toimitaan, mikäli lapsi ei jaks seurata tulkkausta. Myöhemminkin opiskelutulkkauksen edetessä opiskelutulkki ja vanhemmat ovat olleet yhteyksissä käytännön asioissa. Tulkki on ottanut vanhempiin yhteyttä esimerkiksi tilanteissa, jos koulussa lukujärjestykseen tulee muutoksia tai tulkki palaa äitiyslomalta. Vanhemmat puolestaan ovat olleet tulkkiin yhteydessä muun muassa tilanteessa, kun asiakas on sairaana ja poissa koulusta.

Olennaista vanhempien ja opiskelutulkin yhteistyön syntymiselle vaikuttaisi olevan tarve ottaa yhteyttä. Haastateltava B:n tapauksessa tulkki mainitsi, etteivät hän ja tulkkiparinsa ole kokeneet heillä olevan mitään syytä ottaa vanhempiin yhteyttä. Hän vaikuttaisi mieltävän tulkin ja vanhempien yhteistyön tarpeen nimenomaan tulkkausta koskevaksi. Haastateltava A:n ja vanhempien yhteistyössä pääpaino on ollut juuri käytännön asioista tiedottamisessa. Haastateltava B:n opiskelutulkkaustapauksessa vastuu käytännön asioiden järjestelemisestä ja tiedottamisesta on avustajalla ja opettajalla, mikä voi osittain selittää yhteistyön vähäisyyttä opiskelutulkin ja vanhempien välillä. Myös haastateltava A mainitsee asiakkaallaan olleen avustaja. Voi olla, että haastateltava A:n opiskelutulkkaustapauksessa avustajan rooli ei ole ollut niin aktiivi-

nen kuin haastateltava B:n tapauksessa, jolloin avustajan mukanaolo opiskelutaipaleella ei ole sulkenut pois tulkin yhteydenpitoa vanhempiin käytännön asioissa.

Haastateltava A havaitsi opiskelutulkkauksen aikana asiakkaan tullessa noin kymmenen vuoden ikään, että yhteydenpito asiakkaan vanhempiin väheni kun asiakas alkoi itsenäistyä ja päättää itse joistain opiskelutulkkauksista koskevista asioista. Yläkoulukäisen asiakkaan kanssa useimmat asiat sovitaan ilman vanhempia. Asiakkaan ollessa 15-vuotias, tulkin otettua viestitse yhteyttä oppilaan äitiin, äidiltä tuli vastaus, että tulkki voi olla suoraan yhteydessä asiakkaaseen.

Heidi Ruuskasen opinnäytetyössä 17-22-vuotiaiden lasten vanhempien haastattelussa kaksi kolmesta ei ollut kokenut yhteydenpitoa tulkkiin tarpeelliseksi, koska heidän lapsensa ovat jo itsenäisiä ja koska tulkkaukset ovat sujuneet hyvin. Vanhempien vastauksissa ilmeni kuitenkin, että he ottaisivat lasten iästä huolimatta tulkkiin yhteyttä, mikäli tietäisivät lapsen tai tulkin tehneen jotain väärin tai tietäisivät heidän välillään olevan jotain ongelmia. (Ruuskanen 2010, 15.) Opinnäytetyöni tulkkien haastatteluissa haastateltava A:n tapauksessa huomaa selkeästi eron vanhempien ja tulkin yhteydenpidon aktiivisuudessa asiakkaan ollessa esiopetuksessa tai alakoulun alimilla luokilla ja yläkoulussa. Kuten luvussa 2.4 Kuurojen Liiton Opiskelutulkkauksoppaaseen viitatessani, jokainen yhteistyötilanne on erilainen siihen osallistuvien osapuolten ominaisuuksien mukaan. Tästä syystä yhteistyö toteutuu aina hieman eri tavoin, eikä yhtä ainoaa oikeaa toimintatapaa ole. (Kuurojen Liitto ry 2006, 12.) Saamani haastattelutulokset näyttäisivät tukevan näitä väitteitä.

Yhteistyön sujuvuus ja merkitys

Haastateltava A kokee, että yhteydenpito ja yhteistyö vanhempien kanssa on ollut helppoa, sillä he asuvat samalla alueella ja ovat hyvin tuttuja keskenään. Tulkki kokee, että myös vaikealta tuntuvissakin asioissa voi ottaa yhteyttä vanhempiin. Haastattelun kuluessa ongelmakohdista yhteistyön puitteissa keskustellessamme tulkki kertoo, että ennen erästä äitiyslomaa on ollut sekaannusta sijaisuuksien järjestämiseen liittyvissä asioissa vanhempien kanssa. Tulkki kokee kuitenkin, että järjestelyn

olisi pitänyt tapahtua vanhempien ja yrityksen välillä kun kyseisessä tilanteessa tulkki joutui ”välikäteen” kahden tahon viestittelyssä.

Haastateltava B ei tunne, että yhteydenotto oppilaan vanhempiin olisi vaikeaa, mikäli hänellä olisi tarvetta olla yhteydessä. Tulkki kokee kuitenkin, että tulkkauksen näkökulmasta hänellä ei ole aihetta ottaa yhteyttä vanhempiin. Haastateltava B:n mielestä vanhempien kiinnostuksen puute yhteydenpitoon on suurin ongelmakohta yhteistyössä. Vanhempien kiinnostus yhteydenpitoon vaikuttaisi olevan merkittävä tekijä yhteistyön syntymiselle ja jatkuvuudelle. Mikäli vanhemmat eivät jostain syystä rohkene tai heillä ei ole kiinnostusta ottaa yhteyttä tulkkiin, voi tulkillakin olla suurempi kynnys olla yhteydessä vanhempiin.

Aktiiviselle yhteydelle opiskelutulkin ja vanhempien välillä voi myötävaikuttavana tekijänä olla myös tulkkien pysyvyys. Haastateltava A:n opiskelutulkkaustapauksessa tulkki on ollut esikoulusta yläasteelle saakka ainut vakituinen tulkki asiakkaalleen. Pääosan opiskelutulkkauksesta tulkki on hoitanut yksin. Haastateltava B:n tapauksessa puolestaan asiakkaan esikoulutaipaleella tulkkeja on käynyt useita, vakituisia tulkkeja ei ole tuohon aikaan vielä määrätynyt. Alakouluun siirtymisvaiheessa opiskelutulkkauksen vastuutulkeiksi on valikoitunut kaksi tulkkia. Haastateltava A:n tapauksessa vanhempien ja opiskelutulkkien on voinut olla helpompi olla alusta saakka yhteyksissä toisiinsa kun opiskelutulkkauksessa on ollut vain yksi vastuutulkki. Haastateltava B:n opiskelutulkkauksessa puolestaan tulkkeja on ollut useita, jolloin samanlaista yhteyttä vanhempien ja tulkkien välille ei ole ehkä päässyt syntymään.

Molempien haastateltavien mielestä opiskelutulkin ja vanhempien on tärkeää olla yhteyksissä tai tuntea toisensa sen verran, että oppilaan vanhemmat tietävät, millainen opiskelutulkki on. Haastateltava A:n mielestä vanhempien on hyvä tietää, kuka lapselle toimii kielimallina ja antaa viittomaratkaisuja sekä minkä näköinen lapsen kanssa töitä tekevä tulkki on. Haastateltava B kokee, että nykyisessä opiskelutulkkauksessa oppilaan vanhempien ei tarvitse huolehtia tulkkausellisista asioista lapsen koulunkäynnissä, kun he ovat oppineet tuntemaan tulkit ja luottamaan tulkkien ammattitaitoon.

Tiedustellessani haastattelun lomassa, haluaisivatko tulkit, että vanhemmat olisivat enemmän yhteydessä tulkkiin, molemmat tulkit vastaavat myöntävästi. Haastateltava B kokee, että esimerkiksi koulun palaverissa olisi hyvä nähdä ja keskustella vanhempien näkökulmista tulkkaukseen. Hän haluaisi kuulla, millaisia ajatuksia, keskusteluja ja tuntemuksia opiskelutulkkaus herättää oppilaan kotona. Haastateltava A toivoisi myös, että vanhemmat ottaisivat yhteyttä, mikäli oppilaan kotona mietitään tulkkausten toimivuutta ja tulkin ratkaisuja. Hänen mielestään positiivinen palaute, silloin kun kaikki menee hyvin, on myös tervetullutta.

Tiivistettynä opinnäytetyöni tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että vanhempien ja opiskelutulkkiin yhteistyö perusasteella on tapauskohtaista. Perusasteen opiskelutulkkauksessa vaikuttaisi olevan tavallista, että tulkki ja vanhemmat tapaavat tai ovat yhteydessä toisiinsa ennen opiskelun alkua. Yhteistyössä käsitellään niin tulkkaussellisia kuin käytännön asioitakin. Yhteydenpitotapoja on monia kasvokkain tapaamisesta sähköpostin, tekstiviestien tai puhelujen avulla tapahtuvaan kommunikaatioon.

Yhteistyön aktiivisuus ja avoimuus riippuu eri osapuolten tarpeesta ja kiinnostuksesta olla yhteydessä sekä tulkkausten ulkopuolisten tahojen, muun muassa opettajien ja avustajien, aktiivisuudesta hoitaa asiakkaan asioita ja tiedottaa asioista. Vanhempien ja opiskelutulkkiin yhteistyön tarve riippuu myös asiakkaan iästä ja itsenäisyydestä; asiakkaan tullessa vanhemmaksi hän alkaa olla enemmän itse yhteydessä tulkkiin ja vanhempien ja opiskelutulkkiin yhteistyön tarve vähenee. Tulkkiin taholta vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle toivotaan avoimuutta ja aktiivisuutta.

4.2 Millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkkiin esiopetuksessa ja perusasteella?

Tässä luvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni. Olen järjestänyt esiopetuksen ja perusasteen opiskelutulkin roolista haastatteluissa nousseet teemat neljän otsikon alle: moniammatillinen yhteistyö ja tulkin rooli luokassa, tulkki asiantuntijan roolissa, tulkin suhde asiakkaaseen opiskelutulkkauksessa sekä opiskelutulkin ammattietiikka ja vaitiolovelvollisuus.

Moniammatillinen yhteistyö ja tulkin rooli luokassa

Moniammatillinen yhteistyö opiskelutulkkausessa nousi haastatteluissa yhtenä teemana esiin. Haastateltava A kertoi olleensa opiskelutulkkausten aikana yhteistyössä muun muassa päiväkodin ja koulun opettajien kanssa sekä erityisopettajan, avustajan, puheterapeutin ja koulun kanslistin kanssa. Haastateltava B:n opiskelutulkkaustaipaleella tulkki on tehnyt yhteistyötä päiväkodin ja koulun opettajien lisäksi muun muassa kuntoutussihteerin, kuntoutusohjaajan, erityisopettajan, avustajan ja vastuukoulun viittomakielen opettajan kanssa. Moniammatilliseksi yhteistyöksi kutsutaan nykyisin asiakaslähtöistä yhteistyötä, jossa on mukana useita asiantuntijoita ja mahdollisesti eri organisaatioita. Ellei yhteistyötä toisten alueiden osaajien kanssa tehdä, jää asiantuntijoiden osaaminen helposti vajaaksi. (Isoherranen & Rekola & Nurminen 2008, 29-33.)

Kuulovammaisille oppilaille tehdäänkin yleensä ennen koulun aloittamista kouluvalmiusselvittelyt, joissa hänen yleinen kehitystasonsa, kuulonsa, kielellinen tasonsa ja kommunikointikykynsä tutkitaan ja arvioidaan. Kuntoutussuunnitelman perusteella kuulovammaisen lapsen koulumuodon valinta tehdään yhteistyössä vanhempien ja kuntoutustyöryhmän kanssa. (Virtanen 2005, 62-64.) Useat vammaiset oppilaat ovat erityisen tuen oppilaita. Heille tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon oppilaan tarvitseman tuen yksityiskohtat voidaan kirjata. (Vammaisfoorumi ry 2013, 62-63.) Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma tehdään moniammatillisena yhteistyönä. Suunnitelman toteutumista myös seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa, kuten oppilaan siirtyessä varhaiskasvatuksesta opetustoimen piiriin, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman toteutumista arvioidaan tarkasti. (Virtanen 2005, 62-64.)

Toisena teemana aiheeseen liittyen haastatteluissa nousi esiin roolit ja vastualueet luokassa. Haastateltava B kertoo haastattelussa, että peruskoulun alkaessa hänen opiskelutulkkausessaan avustaja ja kuntoutussihteerit ovat tehneet luokassa selkoa avustajan ja tulkin roolien eroista. Tulkki on myös alussa kertonut roolistaan ja opastanut kuulevia tulkin käyttöön liittyvissä asioissa. Opettaja ja tulkki ovat alusta saakka

olleet selvillä omista vastuualueistaan ja rooleistaan. Vaikka vastuualueet ja roolit ovat kaikille osapuolille selkeitä, haastateltava B ilmaisee tulkin roolin olevan alaluokkien oppitunneilla joustava ja tulkki on työroolinsa ohella yksi aikuinen luokassa.

Ne [oppilaat] tulee pyytämään vaik opettajalla on kolme oppilasta jonossa ja avustajalla on saman verran ja jos tarvii vaan jonku langan pujottaa neulaan niin kyllä minä voin sen tehdä, että ei minun ammatillisuus siitä kärsi mitenkään [nauraa]. Tai just joku tulee matikan kirjan kanssa kysyyn, että ”onko tää nyt oikeen?” niin voin minä sen kuitata, että ”on se ihan oikeen”. Sillon ku opettaja ja avustaja on jo kiinni niin se ei minulta vie mitään. Tai tosiaan pari viikkoa sitten muutamat luistimet sidoin kiinni. Että ei ne lapset... siis ne tosi tarkasti tietää nää tulkin roolit, että ne erottaa millon on tulkin roolissa ja millon on henkilökohtaisessa roolissa. Että kuitenkin ne on niin pieniä ja minä oon yks aikuinen siellä seassa kuitenkin. Sit siellä ei viitti alkaa tylyilemään.

Haastateltava A kertoo alakoulussa vastuualueiden opettajan ja tulkin välillä olleen erittäin selkeitä, sillä avustajan ollessa usein luokassa, opettaja ei ehdottanut tulkin vastuulle avustuksellisia, tulkkauksen ulkopuolisia asioita. Yläluokilla uusille opettajille haastateltava A on selittänyt tulkin roolin ja vastuualueet. Hän on kuitenkin kohdannut yläluokilla tilanteita, joissa opettaja muun muassa olettaa luokasta poistuesaan, että tulkki valvoo ja katsoo luokan oppilaiden perään. Myös haastateltava A ilmaisee tulkin roolin olevan lasten parissa, erityisesti päiväkodin puolella, työskennellessä joustavampi:

Et ihan eskaris mul saatto olla kuka tahansa sen ryhmän lapsista sylissä, jos ne vaikka huomaa, et ’tuossa on aikuinen, joka vaan istuu paikallaan’ niin ne saatto tulla syliin ja mä saatoin lukea niille satukirjoja ääneen ja viittoon sen saman sitten asiakkaalle tai jotain.

Haastattelujen vastausten perusteella vaikuttaisi siltä, että opiskelutulkin työhön kuuluvaa moniammatillista yhteistyötä tulkki tekee eniten oppilaan avustajan sekä opettajien kanssa. Erilaiset vastuualueet luokassa jakaantuvat myös näiden henkilöiden ja tulkin kesken, joten selvitystä eri henkilöiden rooleihin ja vastuualueisiin tulisi opiskelujen alkuvaiheessa tehdä. Haastateltava B:n tapauksessa avustajan rooli on aktiivinen, jolloin avustaja hoitaa monia käytännön asioita ja tulkin roolin vastuualueet eivät kenties ole niin laajat. Avustajan mukanaolo vaikuttaisi selkeyttävän tulkin roolia koskemaan enemmän vain tulkkauksellisia asioita.

Tulkki asiantuntijan roolissa

Haastatteluiden kuluessa keskustelimme opiskelutulkkaustoimeksiannossa tulkin roolista asiantuntijan rooliin siirtymisestä tilanteissa, joissa tulkki opastaa ja tiedottaa tulkkauksesta tai opettaa viittomia luokkayhteisössä. Molemmat haastateltavat kertoivat tiedottaneen kuulevia tulkin käytöstä ja kommunikaatiosta viittomakielisen kanssa. Molemmissa opiskelutulkkauksissa tulkit kokevat myös, että kuuleville on ollut pääasiassa luontevaa ottaa yhteyttä viittomakieliseen oppilaaseen. Kuulevat ovat ottaneet yhteyttä sekä ilman tulkkia että tulkin välityksellä. Mikkonen (2005, 241) toteaaakin, että hyvän vuorovaikutuksen kannalta tulkin olisi hyvä tiedottaa ryhmässä toimivia kuulevia osapuolia siitä, kuinka tulkkaustilanne toimii ja mitä tulkki tekee. Tämä mahdollistaa sen, että kuuleville lapsille, heidän opettajilleen ja ohjaajilleen tulee luonteva tapa ottaa yhteyttä kuuroon lapseen tulkin välityksellä.

Kuitenkin haastateltava A kertoo, että yläkouluun tulleet kuulevat, jotka eivät ole aikaisemmin tutustuneet kyseiseen viittomakieliseen oppilaaseen, ja joilla ei ole aikaisempaa kokemusta viittomakielisistä, ovat arastelleet ottaa yhteyttä viittomakieliseen. Haastateltava B:n mukaan luokan ujoimmat oppilaat, jotka ovat ylipäänsä arkoja ja hiljaisia, eivät ota viittomakieliseen yhteyttä eivätkä välttämättä ole vastavuoroisia viittomakielisen oppilaan ottaessa heihin yhteyttä.

Haastattelussa haastateltava A kertoo, että hän on esikoulussa ja alakoulun ensimmäisillä luokilla opettanut luokassa silloin tällöin viittomia. Esimerkiksi erään lukuvuoden joulukalenterin kuvat ovat olleet viittomakuvia. Myös yläkoulussa haastateltava A on opettanut viittomia opettajien huoneessa ”viikon viittoma”-periaatteella. Yläkoulussa on lisäksi järjestetty valinnaista viittomakielen alkeiskurssia muutamia vuosia sitten, mutta haastateltava A ei ole toiminut opettajana kurssilla. Haastateltava B puolestaan ei ole kokenut tarvetta järjestää viittomaopetusta, sillä alakoulussa viittomakielentaitoinen luokanopettaja on ohjannut viittomakerhoa, johon halukkaat ovat saaneet osallistua. Haastateltava B:n mukaan viittomaopetus on osaltaan edistänyt viittomakielisen lapsen sopeutumista luokkaan.

Kuurojen Liiton valmistamassa Opiskelutulkkauksen oppaassakin on maininta siitä, että tarvittaessa tulkki voi astua hetkeksi tulkin roolista asiantuntijan rooliin tilanteessa, jossa oppilaitoksessa kaivataan tiedottamista muun muassa viittomakielestä, kuuroudesta, opiskelutulkkauksesta tai kuuron opiskelutekniikasta (Kuurojen Liitto ry 2006, 30). Widberg-Palo haastatteli selvityksessään viittomakielisiä ja viittomakieltä käyttäviä lapsia ja eräs yleisopetuksessa oleva nuori kertoi kaipaavansa kouluun enemmän näkyvyyttä viittomakielelle. Hänen mukaansa muillekin oppilaille olisi hyötyä saada tietää viittomakielestä ja kuurojen kulttuurista. (Widberg-Palo 2012, 57.) Opinnäytetyön haastattelujen perusteella tällaisella tiedotuksella vaikuttaisi olevan positiivinen vaikutus kuulevien rohkeuteen ottaa kontaktia viittomakieliseen oppilaaseen, joko tulkin välityksellä tai suoraan.

Haastattelujen perusteella ilmeni, että opettajan tieto- ja taidolla ja aktiivisuudella on vaikutusta tulkin aktiivisuuteen tehdä tiedotusta. Haastateltava B:n tapauksessa luokan opettaja on viittomakielentaitoinen ja tutustunut kuuroihin ja kuurojen kulttuuriin ennen opiskelutulkkausta, joten opettaja on ollut suurella osalla kuulevien tutustuttamisessa kuurojen kulttuuriin. Haastateltava A sen sijaan on tehnyt tiedottamista enemmän, sillä viittomakielinen oppilas on ollut koulussa uusi asia kaikille.

Tulkin suhde asiakkaaseen opiskelutulkkauksessa

Mikkosen (2005, 243) mukaan tulkin on välttämätöntä tutustua kuuroon lapseen ja hänen maailmaansa, jotta molemminpuolinen luottamus ja ymmärrys saavutetaan. Tulkin on tärkeää tietää esimerkiksi millaista kieltä lapsi käyttää, mistä hän pitää, mitä hän harrastaa, millaisia tapoja ja tottumuksia hänellä on sekä millaisia viittomanimiä hänen läheisillään on.

Molemmissa haastatteluissani käy ilmi, että tulkit ovat tavanneet asiakkaansa ennen opiskelutulkkauksen alkua. He tuntevat asiakkaidensa historian ja taustat. Tulkit ovat tavanneet asiakkaidensa vanhemmat ja tietävät, keiden kanssa heidän asiakkaansa ovat kavereita koulussa. Kysyessäni, millaisia yhteisiä sääntöjä tulkilla on muodostunut asiakkaansa kanssa, haastateltava A mainitsee, että he ovat sopineet ilmoittavansa toisilleen tekstiviestein myöhästymisistä tai poissaoloista ja he ovat sopineet

paikan, jossa tulkki odottaa, mikäli asiakas on myöhässä. He ovat myös sopineet yhdessä siitä, mitä tulkataan, sillä asiakas haluaa toisinaan tulkattavan myös opetuksen aikana kuuluvia luokkakavereiden keskusteluja. Haastateltava B:n opiskelutulkkaudessa tapana on, että tulkki ja asiakas ilmoittavat sairastumisista ja myöhästymistä koulun henkilökunnalle. Muita yhteisiä sääntöjä heillä ei ole vielä muodostunut.

Tiedustellessani, onko tulkki kokenut vastuuta oppilaan sopeutumisesta luokkaan tai tutustumisesta luokkatovereihin, molemmat haastateltavat vastaavat myöntävästi. Haastateltava A kertoo, että ensimmäisillä luokilla hän on ollut välitunneilla mukana, jotta viittomakielinen lapsi tulkkia tarvitessaan pystyy olemaan leikeissä mukana. Yläasteella haastateltava A on toiminut oppilaan sopeutumisen edistämiseksi tulkiten oppitunneilla myös opetukseen kuulumatonta sosiaalista kanssakäymistä nuorten välillä. Myös haastateltava B kertoo osallistuneensa ensimmäisillä luokilla välitunneilla lasten toimintaan, jotta viittomakielinen oppilas voi tarvitessaan käyttää tulkkia. Lasten opittua ajan myötä kommunikoidaan myös keskenään, tulkki viettää välitunnit mahdollisesti hieman kauempana, mutta saatavilla, mikäli tulkkausta tarvitaan.

Opiskelutulkin ammattietiikka ja vaitiolovelvollisuus

Tekemissäni haastattelussa yhtenä tulkin roolia käsittelevänä teemana tulkin ammattietiikka ja vaitiolovelvollisuus nousi esiin. Vaitiolovelvollisuudesta kysyttäessä haastateltava A ilmaisi, että lapselle tai nuorelle opiskelutulkkina toimiessa vaitiolovelvollisuus on erilaista verrattuna aikuiseen asiakkaaseen. Päiväkodin puolella esikoulussa tulkitessaan hän koki, että tulkkauksilanteista ja päivän kulusta on helpompi kertoa lapsen vanhemmille, sillä pienen lapsen ollessa kyseessä aikuisilla on tapana kertoa lapsesta enemmän.

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että tulkin rooli on erityisesti esiopetuksen ja alimpien luokka-asteiden aikana joustava verrattuna siihen, että asiakas olisi aikuinen. Esiopetuksessa ja alakoulussa tulkki on yksi aikuisista lasten keskuudessa, jolloin tiukasti tulkin roolissa pysyminen voi tehdä hallaa tilanteiden sujumuudelle; pienet lapset eivät välttämättä ymmärrä, kuinka tulkin rooli eroaa muista päiväkodin tai koulun työntekijöiden rooleista. Mikkonenkin (2005, 238-243) toteaa oman pro gradu -

tutkielmansa havaintojen pohjalta, että lapsen kanssa toimiessaan tulkki ei voi olla vain kieleltä toiselle kääntävä kone vaan hän on automaattisesti myös yksi lapsen kasvua ja kehittymistä tukevista ja edistävästä aikuisista. Hänen mukaansa koulussa lapselle tulkatessaan tulkillä on myös joustava ammattietiikka, mikä tarkoittaa sitä, että lapsella ei voi olla tulkkauksessa aikuisen tulkinkäyttäjän vastuuta. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä hän itsenäistyy ja alkaa ottaa enemmän vastuuta.

Yläkoulussa haastateltava A on havainnut joidenkin opettajien yrittävän houkutella tulkkia keskustelemaan oppilaan yksityisistä asioista, jolloin tulkki on joutunut tämentämään, että häntä sitoo vaitiolovelvollisuus. Kyseisissä tilanteissa tulkki on ehdottanut, että he voisivat mennä keskustelemaan asiasta asiakkaan kanssa. Tulkkikollegojen kanssa opiskelutulkkauksesta keskustelu on pysynyt koko opiskelutulkkauksen ajan samanlaisena, tulkkauksratkaisuja käsittelevänä, yhteisenä pohtimisena.

Haastateltava B on myös sitä mieltä, että vaitiolovelvollisuuden suhteen lapsen kanssa työskennellessään ei voi olla niin tiukkarajainen kuin aikuisen asiakkaan kyseessä ollessa. Esimerkiksi luokassa ilmenneistä kiusaamistilanteista tulkki on kokenut velvollisuudekseen keskustella opettajan kanssa, sillä asiakkaalla ei itsellä ole valmiuksia kertoa asiasta opettajalle eikä asiakas välttämättä ymmärrä kiusaamista tapahtuvan.

Vaikuttaa siltä, että asiakkaan ollessa pieni tulkki ottaa enemmän vastuuta ja käyttää omaa harkintaansa asioiden ratkaisemiseksi. Tulkin on siis tärkeä tutustua asiakkaaseen ja hänen lähiympäristöönsä, sillä se auttaa tulkkia ymmärtämään asiakkaan ja muiden käytöstä ja reagoimaan tilanteisiin toivotulla tavalla. Vaikka tulkin rooli on joustava asiakkaan ollessa lapsi, asiakkaan kasvaessa jousto pikkuhiljaa häviää, sillä asiakas tulee itsenäisemmäksi. Tulkki tukee lapsen kanssa työskennellessään asiakkaan itsenäisyyden kasvamista ja luovuttaa vastuuta asiakkaan tullessa vanhemmaksi.

Muuhun tulkin ammattietiikkaan liittyen haastateltava A:n haastattelussa ilmeni, että toisinaan hän on epäillyt oman pätevyytensä riittävyttä toimiessaan yksin opiskelutulkkina. Hän kokee, että hänen olisi täytynyt pyytää aikaisemmin apua vaativimpiin tulkkauksiin, esimerkiksi joihinkin juhliin tai reaaliaineiden kuten uskonnon tai yläkou-

lun kemian oppitunneille. Esa Kalelan tutkimuksessa, jossa kartoitettiin eri tulkinkäyttäjryhmien ja tulkkien käsityksiä tulkkaustilanteisiin liittyvistä eettisistä kysymyksistä, käsitellään myös tulkin pätevyyttä. Haastateltavien näkemysten mukaisesti tulkkaustilauksen ja tulkkaustoimeksiannon välillä on useita tahoja, jotka arvioivat tulkkauksen pätevyyttä eri tavoin: asiakas arvioi tilausta tehdessään, millainen olisi kyseisen tulkkaustilanteen tulkin pätevyyden vaatimus ja myöhemmin tulkin työnantaja, tulkki-työntekijä sekä tulkin itse arvioivat tulkin pätevyyttä ja sopivuutta tulkkaustehtävään. (Kalela 2010, 62.) Opiskelutulkkauksessa näin kattavaa pätevyyden arviointia ei kenties tehdä, sillä opiskelutulkkauksessa on usein yksi tai useampi vakituinen tulkin, joka hoitaa kaiken opiskelutulkkauksen. Opiskelutulkin voi olla vaikea arvioida omia taitojaan ja tarvittaessa pyytää toimeksiantoon apua riittävän nopeasti.

Tiivistettynä opinnäytetyön tulosten perusteella tulkin rooli perusasteen ja esiopetuksen opiskelutulkkinä vaikkuttaisi olevan joustava ja monipuolinen. Tulkin työskentelee opiskelutulkkauksessa moniammatillisessa yhteistyössä eri tahojen kanssa. Luokassa tulkin etsii oman roolinsa suhteessa muihin luokassa toimijoihin. Luokassa usein toimivilla avustajalla ja opettajalla on omat tehtävänsä ja vastuualueensa ja heidän aktiivisuutensa määrittää omalta osaltaan myös tulkin toimintaa opiskelutulkkauksessa. Tulkin on oma vastuualueensa tulkkauksessa, mutta tulkkaustehtävien lisäksi tulkin rooliin voi sisältyä myös muun muassa yhteistyö oppilaan vanhempien kanssa, viittomakielestä, tulkkauksesta tai kommunikaatiosta viittomakielisen kanssa tiedottaminen tai viittomien opetus. Opiskelutulkkauksessa tulkin tekee tiivistä yhteistyötä asiakkaansa kanssa ja tukee tämän itsenäisyyden kehittymistä. Tulkin rooliin esiopetuksen ja perusasteen opiskelutulkkinä kuuluu vahvasti erilaiset ammattieettiset pohdinnat asiakkaan ollessa vielä lapsi tai nuori.

6 POHDINTA

Tutkimusmenetelmäksi opinnäytetyössäni valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka osoittautui hyväksi tiedonkeruumenetelmäksi, sillä haastattelutilanteessa minulla oli mahdollisuus olla suorassa puheyhteydessä haastateltaviin. Tutkimusmenetelmänä haastattelulla on puolensa. Esimerkiksi kyselyyn verrattuna, säästin aikaa

kyselyn tarkalta muotoiluilta ja sain kenties tarkempia vastauksia tutkimuskysymyksiini kun pystyin esittämään tarkentavia kysymyksiä ja tarpeen vaatiessa avaamaan kysymysteni tarkoitusta haastattelun kuluessa.

Koen, että sain kahdesta erillisestä haastattelusta erittäin hyvin materiaalia tutkimuskysymysteni vastaukseksi. Haastateltavat sopivat hyvin kohderyhmään ja kertoivat haastattelun kuluessa avoimesti omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan opiskelutulkkaudesta. Toimitin molemmille haastateltaville haastattelurungot noin viikko ennen haastattelua ja uskon, että haastatteluteemoihin ja kysymysten aihioihin tutustuminen viritti haastateltavat haastatteluun vastaamiseen (liite 3). Heidän vastauksensa olivat kenties monipuolisempia kun he saivat kerrata mielessään omia kokemuksiaan opiskelutulkkauksista ennen haastatteluita. Myös oma huolellinen perehtymiseni opiskelutulkkauksia koskeeseen ja hyvä haastatteluun valmistautuminen toivat varmasti lisäantia haastattelun tuloksiin.

Myös tutkimuseettisistä näkökulmista tutkielman toteutus onnistui hyvin. Haastattelun kuluessa toimin haastattelijan roolissa mahdollisimman puolueettomana, jotta en antaisi omien mahdollisten ennako-oletusten tai mielipiteiden vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Pysin haastattelun kuluessa välttämään johdattelua esittäessäni kysymyksiä. Puolueettoman haastateltavan olen aikaisemmin haastattelutekniikkaa harjoitellessani kokenut haastavaksi, mutta loppujen lopuksi onnistuin siinä mielestäni oikein hyvin. Informoin haastateltavia haastattelun tallennuksesta ja tallenteen hävittämisestä tutkimuksen päättymisen jälkeen. Olen pitänyt tallenteita hyvässä tallessa ja kuunnellut niitä vain kotona yksin ollessani. Myös itse haastattelutilanteissa varmistin, että minun on mahdollista haastatella tulkkia ilman muiden läsnäoloa kotonani. Koen, että tällä tavoin oli määrä toimia, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyisi.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, millaista vanhempien ja opiskelutulkkien yhteistyö on perusasteella ja esiopetuksessa. Havaittiin, että sain kahden eri haastattelun perusteella erilaisia vastauksia yhteistyön osapuolten tarpeesta ja kiinnostuksesta olla yhteydessä ja tehdä yhteistyötä toistensa kanssa. Tämä voi johtua siitä, että toinen tulkeista, haastateltava A, on toiminut opiskelutulkkina sekä esikoulussa, alakoulussa että yläkoulussa samalle asiakkaalle. Toinen haasta-

teltavista, haastateltava B, on toiminut asiakkaalleen opiskelutulkkina lyhyemmän aikaa, esiopetuksessa satunnaisesti ja alakoulussa muutaman vuoden ajan. Haastateltava A:n tapauksessa opiskelutulkki ja vanhemmat ovat tunteneet opiskelutulkkausessa pidemmän aikaa kuin haastateltava B:n tapauksessa. Tämä voi osaltaan selittää eroja opiskelutulkkien ja vanhempien yhteistyössä. Myös tulkkien ja vanhempien taustoilla ja tavoilla hoitaa asioita on vaikutusta yhteistyön ilmentymiselle.

Haastatteluiden tulosten perusteella syntyy ajatus, että yleisesti ottaen opiskelutulkkausissa tulkit voisivat rohkaista vanhempia ottamaan yhteyttä tulkkiin. Molemmat haastattelemani tulkit kokevat, että yhteistyö tulkin ja vanhempien välillä on tärkeää ja he toivoisivat, että vanhemmat ottaisivat rohkeammin yhteyttä tulkkiin. Tulkit voisivat ehdottaa osallistumista koulun palaveriin tai erillisen palaverin järjestämistä, jolloin tulkkien ja vanhempien olisi mahdollista vaihtaa kokemuksia ja ajatuksia. Vielä vaivattomampi tapa tulkkien ja vanhempien ajatusten vaihdolle olisi säännöllinen sähköpostikeskustelu. Halutessaan tulkit voisivat toimittaa vanhemmille kerran tai kaksi kertaa lukuvuodessa tiedustelun perheen kuulumisista tai opiskelutulkkauskohtaisen herättämistä ajatuksista. Loppupeleissä riippuu vanhemmista, lähtevätkö he yhteistyöhön aktiivisemmin mukaan.

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, millainen tulkin rooli on hänen toimiessaan opiskelutulkkina perusasteella ja esiopetuksessa. Ammattieettinen säännöstö liittyy esiopetuksen ja perusasteen tulkin rooliin hyvin vahvasti, sillä jokainen tulkki rekisteriin liittynyt tulkki on sitoutunut noudattamaan sitä. Osa säännöistä herättää pohdintoja asiakkaan iästä huolimatta, mutta on useita kohtia, joita erityisesti lapsiasiakkaan kanssa työskennellessä tulkki havahtuu pohtimaan. Opinnäytetyöni haastatteluissa kävi ilmi, että opiskelutulkkauskohtaisissa tulkit ovat pohtineet ammattietiikan näkökulmasta vaitiolovelvollisuutta ja pätevyyttä. Tulkit ilmaisivat myös, että esiopetuksen ja perusasteen opiskelutulkkina lapsen kanssa työskennellessään tulkki ei voi vain pysyä tiukasti tulkin roolissaan vaan hän on myös yksi aikuisista lasten joukossa.

Suomessa viittomakielen tulkin ammattisäännöstö on säilynyt jokseenkin muuttumattomana vuoden 1982 ensimmäisestä laadinnasta lähtien (Kalela 2010, 23). Ammattisäännöstö on luotu ajatellen aikuista asiakasta eikä siinä ole mainintaa lapsiasiak-

kaista. Tällaista tarkennusta kenties kaivattaisiin, sillä lapsiasiakkaan kanssa työskennellessä nykyisessä muodossa olevista säännöistä joutuu joustamaan. Opiskelutulkeille voitaisiin kenties laatia myös oma säännöstönsä, sillä tällä hetkellä yleisen viittomakielen tulkin ammattisäännöstön lisäksi on olemassa asioimistulkin ammattisäännöstö. Opiskelutulkin ammattisäännöstöön voitaisiin tehdä huomioita eri koulutusasteiden opiskelutulkkausista, jolloin ammattisäännöstöön saataisiin mainintoja lapselle tulkkauksesta.

Tutkimustulosten perusteella eron tulkin roolissa ja toiminnassa huomaa selkeästi esiopetuksen, alakoulun ja yläkoulun välillä. Asiakkaan tullessa murrosiän kynnykselle hän alkaa pikkuhiljaa muuttua itsenäisemmäksi. Haastateltava A kertoo haastattelussaan ottavansa tämän hetken yläkoulun opiskelutulkkausessa huomioon asiakkaan toiveet siitä, mitä tunteilla tulkataan. Mikäli oppitunnilla opettaja ja luokkakaverit puhuvat samaan aikaan, asiakas saa päättää kumpaa tulkataan. Näin tehdessään tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaansa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. Esiopetuksen ja alakoulun puolella asiakas on vielä sen verran nuori, ettei hän välttämättä ymmärrä asettaa tulkkaukselle samanlaisia vaatimuksia eikä tulkki ehkä huomaa tarjota eri vaihtoehtoja.

Humanistisella ammattikorkeakoululla on tutkimus-, kehitys- ja innovaatiokonsepti, joka palvelee ja kehittää työelämää, yhteisöjä ja yrityksiä. Yhtenä välineenä työelämän kehittämisessä on opinnäytetöiden kautta saatu uusi tieto. Työn tuloksia voivat hyödyntää sekä vanhemmat että opiskelutulkkeina toimivat viittomakielen tulkit, jotka haluavat saada tietoa toivomuksista opiskelutulkkien ja vanhempien yhteistyössä. Tämän lisäksi viittomakielen tulkkausosalalla saadaan tietoa tulkkien kokemuksista esi- ja perusasteen opiskelutulkkausissa.

Olen kysynyt neuvoa ja kuulostellut toiveita työn tilaajalta opinnäytetyöprosessin alussa ja useissa eri työvaiheissa. Olen ottanut tilaajan näkemyksiä mielelläni huomioon, joten työ vastaa myös heidän toiveitaan. Opinnäytetyöstä on hyötyä Humanistisen ammattikorkeakoulun opetustulkkeskykselle, sillä sen ansiosta on saatu uutta tietoa perusasteen ja esiopetuksen opiskelutulkkausesta opiskelutulkkien näkökulmasta. Erityisesti opiskelutulkin ja vanhempien yhteistyöstä saatiin uutta, ennen tutkimatonta tietoa. Työn tilaaja voi hyödyntää saatuja tutkimustuloksia omiin tarkoituk-

siinsa. Tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi tulkkikoulutuksessa; alan opiskelijat voivat hyötyä perehtymisestä tulkkien kokemuksiin opiskelutulkkauksesta. Opiskelijat voisivat esimerkiksi opiskelutulkkauksharjoitteluun valmistautuessaan virittäytyä aiheeseen tutustumalla työni tuloksiin.

Opinnäytetyön toteuttaminen, sisältäen suunnittelun, yhteistyön tilaajan kanssa, tutkimusosan toteuttamisen ja kirjoitustyön, oli minulle kasvattava kokemus. Vastuu näin laajan työn toteuttamisesta tuntui aluksi haastavalta, mutta opinnäytetyön ohjaajan, tilaajan ja opiskelutovereiden tuen avulla opin suhteuttamaan tehtävän työssä käytettävissä olevaan aikaan. Opinnäytetyön aihe oli minulle alusta alkaen hyvin kiinnostava ja mielenkiinto aiheen tutkimiseen säilyi koko opinnäytetyöprosessin ajan. Jatkossa opiskelutulkkaukshaietta voitaisiin tutkia esimerkiksi yleisopetuksen opettajan tai oppilaitoksen näkökulmasta. Myös lapselle tulkkaukshaietta voitaisiin tutkia etiikan näkökulmasta lisää.

LÄHTEET

Aula, Maria Kaisa & Kiili, Johanna & Pollari, Kirsi 2012. Johtopäätökset ja lapsiasia-
valtuutetun suositukset päättäjille. Teoksessa Johanna Kiili & Kirsi Pollari (toim.)
Hei, kato mua! Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten
elämässä. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 92-103.

Caldwell Langer, Elizabeth 2004. Perspectives on educational interpreting from edu-
cational anthropology and an internet discussion group. Teoksessa Elizabeth A.
Winston (toim.) Educational Interpreting – How It Can Succeed. Washington D.C.:
Gallaudet University, 91-112.

Frishberg, Nancy 1990. Interpreting: An Introduction. United States of America: RID
Publications.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun
teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita (6. - 7.
painos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huusko, Outi 2003. Arki toimii. Opiskelutulkkauksen viittomakielialan osuuskunta Viassa.
Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäy-
tetyö.

Isoherranen, Kaarina & Rekola, Leena & Nurminen, Raija 2008. Enemmän yhdessä
– Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Kalela, Esa 2010. Etiikka tulkkauksilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisilla.
Helsinki: Kuuloliitto ry.

Kela 2013. Vammaisten tulkkaukspalvelut. Viitattu 13.11.2013.

<http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut>

Keltanen, Outi-Maria 1998. Opiskelutulkin työ ja työtyytyväisyys. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Kurki, Arja & Takala, Marjatta 2005. Tekniset apuvälineet kommunikoinnin tukena. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, 43-52.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Kuuloliitto 2014. Erilaiset kuulovammat. Viitattu 25.4.2014.

http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/erilaiset_kuulovammat/

Kuurojen Liitto ry 2006. Opiskelutulkkaus-opas. Viitattu: 16.11.2013.

<http://www.kl-deaf.fi/File/752ce14a-8643-4341-9bc4-168d3068079a/Opiskelutulkkaus.pdf>

Kärkkäinen, Päivi 2005. Kuulovammaisen oppilaan kouluvalinnat. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, 88-96.

Lehtomäki, Elina & Takala Marjatta 2005. Kohti inklusiota? Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, 97-105.

Mikkonen, Pirkko 2000. Viittomakielen tulkki kuuron lapsen vuorovaikutustilanteissa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Mikkonen, Pirkko 2005. Viittomakielentulkki lasten vuorovaikutustilanteissa. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, 233-234.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus – dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Opetushallitus 2014a. Perusopetus. Viitattu 25.4.2014.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus

Opetushallitus 2014b. Esiopetus. Viitattu 25.4.2014.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 13.11.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L4>

Ruuskanen, Heidi 2010. Vanhemmat mukaan. Vanhempien näkemyksiä opiskelutulkkauksesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Selin, Pirkko 2002. Hyvään käytäntöön. Viittomakielentulkausta parityönä Käpylän iltatoukoulussa. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Sume, Helena 2008. Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 13.11.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P16>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2013. Koulutus. Viitattu 18.11.2013.

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/koulutus/>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014. Ammatti. Viitattu 26.4.2014

<http://www.tulkit.net/ammatti>

Vammaisfoorumi ry 2013. Kolmiportaisen tuen toteutuminen vammaisjärjestöjen näkökulmasta. Teoksessa Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014 (toim.) Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki – Selvitys kolmiportaisen tuen toimeenpanosta. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 62-65. Viitattu 26.4.2014.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/okm02.pdf?lang=fi>

Virtanen, Pirkko 2005. Opetusta säätelevät dokumentit. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, 54-67.

Widberg-Palo, Maarit 2012. Hei, kato mua! Viittomakieltä käyttävien lasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen Suomessa. Teoksessa Johanna Kiili & Kirsi Pollari (toim.) Hei, kato mua! Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä. Jyväskylä: Lapsiasianvaltuutetun toimisto, 46-83.

LIITTEET

Liite 1

VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Tämä ammattisäännöstö sitoo kaikkia niitä tulkkeja, jotka on merkitty yllä mainittujen järjestöjen pitämään tulkirekisteriin. Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999.

AMMATTIETIIKKA

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtävänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

AMMATTISÄÄNNÖSTÖN RIKKOMINEN

Mikäli tulkin todetaan toimineen tämän ammattisäännöstön vastaisesti, ryhtyy tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä tulkirekisterin säännöissä määrättyihin toimenpiteisiin.

TYÖOLOSUHTEET

Tulkkauksen laadun takaamiseksi tulkki varmistaa, että

- Kuuluvuus ja näkyvyys riittävät.
- Työolot ovat ergonomisesti tyydyttävät.

- Tulkkaukselle annetaan riittävästi taukoja.
- Tulkki tekee etukäteen suullisen tai kirjallisen työsopimuksen tilaajan kanssa sekä tarvittaessa sopii palkasta ja korvauksista työnantajan/palkanmaksajan kanssa.
- Tulkki selvittää etukäteen työajan pituuden.
- Tulkin aktiivinen tulkkausaika on enintään kuusi tuntia päivässä.
- Tulkkauksesta aterioiden aikana, tauoilla ja varsinaisen tilaisuuden ulkopuolella sovitaan etukäteen.
- Samanaikaistulkkauksessa yli kahden tunnin toimeksiannossa tarvitaan kaksi tulkkia.

Liite 2

HAASTATTELURUNKO

- Taustatiedot
- Kuinka pitkään toiminut tulkkina perusasteella? (Mikäli tällä hetkellä opiskelutulkkina) entä samalle asiakkaalle?
- (Mikäli tällä hetkellä opiskelutulkkina) opiskelijan kuulon aste? Millainen vaikutelma asiakkaan identiteetistä? Käytettävä kommunikointimenetelmä?

- Kuinka opiskelutulkkauksessa liikkeelle?
- Tapasitko asiakkaan etukäteen? Vanhemmat? Opettajat? Millaisia järjestelyjä?
- Millä tavoin yhteyksissä (väline)? Kenen kanssa yhteydessä (opiskelija/vanhemmat)? Kuka otti yhteyttä?
- Heti yhteisiä sääntöjä/sopimuksia? Millaisista asioista? Kuka otti esille?

YHTEYDENPITO

- Millaisissa asioissa opiskelutulkki ja vanhemmat yhteyksissä?
- Kumman aloitteesta yhteydenotto?
- Millä tavoin yhteydenotto tapahtuu?
- Onko yhteydenotto helppoa/vaikeaa; kynnys ottaa yhteyttä?
- Millaisissa asioissa ottaisit/olet ottanut yhteyttä vanhempiin?
- Yhteistyön puitteissa ilmennyt ongelmakohtia? Niistä voinut keskustella/sopia luontevasti?
- Kokemus vaitiolovelvollisuudesta sama tulkatessa perusasteella koulussa, lapsen/nuoren kanssa (kuin että tulkkina aikuiselle asiakkaalle)? Koetko, että tulkin ammattieettisistä säännöistä tulisi muuten joustaa toimiessasi lapsen/nuoren asiakkaan tulkkina?
- Keskustelua vaitiolovelvollisuudesta a) lapsen kanssa? b) vanhempien kanssa?
- ”Matkan aikana” muodostunut yhteisiä sääntöjä a) lapsen kanssa keskenään? b) vanhempien kanssa lasta koskien?

- Koetko yhteydenpidon tärkeänä? Haluaisitko olla enemmän yhteydessä vanhempiin / haluaisitko että he ottaisivat rohkeammin yhteyttä?
- Jos aikaisemmin opiskelutulkkausta, onko yhteydenpito ollut samanlaista?

TULKIN ROOLI LUOKASSA

- Osallistutko vanhempainiltoihin tms.? Ennakkoon tieto niistä? Kutsutaanko tulkki?
- Oletko pitänyt palaveria opettajan kanssa opiskelutulkkauksesta? Opiskelija mukana?
- Koetko olevasi selvillä roolista ja vastuualueistasi luokassa opettajaan nähden? Onko opettaja selvillä?
- Koetko vastuuta opiskelijan sopeutumisesta luokkaan, tutustumisesta luokkatovereihinsa?
- Kuuleville luontevaa ottaa yhteyttä viittomakieliseen lapseen?
- Oletko kokenut tarvetta siirtymiseen tulkin roolista asiantuntijan rooliin? Opettanut luokassa viittomia, kertonut kommunikaatiosta huonokuuloisen/kuuron kanssa tms. opiskelija sopeutumisen edistämiseksi? Kertonut kuinka tulkkaus-tilanne toimii ja mitä tulkki tekee?
- Kuinka vietät välitunnit koulussa? Opiskelijan kanssa?
- Ajatuksia kokonaisuutena opiskelutulkkauksen toteutumisesta käytännössä?
- Kokemuksia, ajatuksia?

Liite 3

HAASTATTELUPYYNTÖ

Hei!

Olen neljännen vuoden viittomakielentulkkiopiskelija Humanistisen ammattikorkeakoulun Kuopion alueyksiköstä ja teen parhaillaan opinnäytetyötä opiskelutulkkauteen liittyen. Tarkoitukseni on haastatella viittomakielentulkkeja heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan opiskelutulkkauksesta. Haluaisin selvittää, millaista yhteistyötä opiskelutulkit tekevät perusasteella opiskelevan lapsen/nuoren vanhempien kanssa, sekä millainen on opiskelutulkin rooli hänen toimiessaan tulkkina perusasteella.

Mikäli toimit tai olet viimeisen noin viiden vuoden aikana toiminut opiskelutulkkina perusasteella, ala-asteella tai yläasteella, haastattelisin Sinua mielelläni opinnäytetyötäni varten. Kaikki haastattelumateriaalit käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja nimettömästi. Haastattelut suoritetaan alkuvuodesta 2014 ja ne on mahdollisuus toteuttaa henkilökohtaisesti tai esimerkiksi puhelimitse.

Mikäli kiinnostuit haastattelusta, olethan minuun yhteydessä sähköpostitse osoitteeseen petra.paldanius@humak.edu.

Ystävällisin terveisin

Petra Paldanius